

Nr 291.

Av herr **Stendahl**, *angående omläggning av den hittills använda proportionella valmetoden m. m.*

Då det av Kungl. Maj:ts nädiga propositioner nr 286 och 327 tyckes framgå, att det i trontalet i utsikt ställda förslaget om förbättringar i den proportionella valmetoden icke längre är att förvänta till denna riksdag, och då det är av särskild vikt, att genomgripande förbättringar i den nuvarande valmetoden verkställas före höstens val, hemställes,

att riksdagen ville besluta omläggning av hittills använda proportionella valmetod, i huvudsaklig överensstämmelse med motionen bifogade av civilingenjör O. Stendahl utarbetade förslag till valmetod, samt

att riksdagen ville uppdraga åt vederbörande utskott att formulera de härav påkallade ändringar i vallagen och i den av 1919 års riksdag villkorligt antagna nya vallagen.

Stockholm den 8 april 1920.

Sten Stendahl.

P. M. om reformering av nu gällande valmetod.

Innehållsförteckning.

Del. I: Allmän utredning.

	Sid.
Kritik av nuvarande valmetod	3
Krav på en ny valmetod	5
Valkretsproblemet	6
Stöld av andras röstöverskott	6
Officiell nominering	6
Representanter för de olika listorna	7
Efternominering	7
Återtagande av kandidatur och överflyttning	7
Förbund mellan listor	7
Ömsesidiga och ensidiga förbund	7
Schema över och beteckningssätt vid olika förbund	8
Exempel härå	9
Platsfördelning mellan förbundna listor	9
Platsfördelningsproblemet inom listorna	10
Metoder som ej böra komma ifråga	10
Listmetoder med absolut rangordning	10
Frihetsproblemet och gemensamma namn inom metoder med absolut rangordning	11

Del II: Ny valmetod.

Grundprinciper och nomenklatur	11
Sedlarna ordnas för sammanräkning	12
Valkyten bestämmes	13
Sammanräkning typ I. 1:a fallet	13
» » I. 2:a »	13
» » II.	14
Överföring med reduktionsfaktor	15
Reduktionsfaktorn vid upprepad överföring	15
Resumé av metoden	16
Suppleanter	16
Exempel till metoden: sammanräkningstyp I	16
» » » II	17
Normalexempel vid cirka 50 % röstsplittning	18
Betraktelser över den nya metoden	19

Bilagor.

Blanketter för platsfördelning med exempel 1—4	22
--	----

P. M. om reformering av nu gällande valmetod.

Del I.

Allmän utredning.

Kritik av nuvarande valmetod.

När det gäller reformering av valsystemet, måste man helt och hållet bortse ifrån alla dem, som av en eller annan anledning vilja komma det proportionella valsystemet i allmänhet till livs och som vilja införa rent majoritetsvälde.

Däremot bör man göra klart för sig, vilka delar av valsättet som äro rättvisa och böra bibehållas och vilka som innebära större eller mindre orättvisor eller olägenheter och böra ändras.

Vid proportionella val ernås större rättvisa vid platsfördelningen ju flera platser som fördelas, d. v. s. ju större valkretsarna äro, och det är egentligen underligt, att kravet på större valkretsar ej allmänna rests. Då varje parti vid större valkretsar i allmänhet får utsikter att besätta ett flertal platser, framträder behovet av listval starkare ju större valkretsarna äro.

Partibeteckningarna avse ju att vara en upplysning och fanfar för väljare av en och samma riktning, men de hava urartat, och vid årens val hade de på många håll blivit till en ren parodi. De voro ofta mera avsedda att vilseleda än hjälpa mindre kunniga väljare.

Egentligen föreligger intet behov att bibehålla partibeteckningarna i deras nuvarande form, utan de höra snarast ersättas med en fullt neutral beteckning, t. ex. en siffra eller bokstaf. (Jmf. Belgien och Danmark!) 1903 års kommitté föreslog sifferbeteckning.

Platsfördelningen de olika partibeteckningarna emellan sker nu efter den d'Hontska regeln, och denna funktionerar matematiskt rättvist och ger vid stora valkretsar ett gott resultat.

De största olägenheterna med systemet på denna punkt ligga i svårigheten att uppträda under gemensam partibeteckning samt möjligheten för ett parti att mot ett annat partis vilja gå in under det senares partibeteckning och eventuellt med hjälp av detta partis röstöverskott tillvälla sig en extra representant.

Mindre viktig men icke mindre osmaklig är den möjlighet, som nu finnes att vilseleda väljare genom spränglistor, som till sin utstyrsel härma andra valseldlar, men antingen hava några namn omkastade, varigenom rangordningen väljarna ovetande sönderbrytes, eller ock något namn utbytt mot något annat, utan att väljaren kanske märker detta. För att nu icke tala om de tilltag vid de exceptionella valen i våras, då det släpptes ut listor, där man helt enkelt flyttade över kandidater från 2-årslistan till 4-årslistan.

Beträffande platsfördelningen inom partibeteckningarna baseras denna på två diametralt motsatta principer: rangordningsregeln och den Thieleska reduktionsregeln.

Regeringsförslaget hade ingen rangordning alls utan blott reduktionsregeln, vilket innebar, att jämnstrukenheten och nollorna bland kandidaterna skulle bli valda och de prononcerade namnen på listorna skulle falla igenom. Den rangordning, som utskottet föreslog och som sedan beslöts, är dock unik. Som bekant fordrar denna samma 1:a namn på mer än halva antalet sedlar för att besätta 1:a plats, samma 1:a och 2:a namn på mer än $\frac{2}{3}$ av sedlarna för 2:a plats o. s. v. D. v. s. om 66 procent av väljarna vid strid om 5 platser rösta på listan

Andersson

Berg

Carlsson

Dahl

Eriksson

Frid,

33 procent på en lista

Lund

Malm

och en procent på en lista

Dahl

Eriksson

Frid,

så besätta de 66 procenten 1 plats, A,

33 procent 1 plats, L. eller M. efter lottning,

1 procent 3 platser, D. E. F.

Ju fler platser som skola besättas, dess galnare kan metoden verka.

Utgår man från samma exempel och fäster sig vid B:s speciella anhängare, så hade de tryggt hans val om de till mer än 1 procent av valmanskåren röstat på B. separat. Hade hela listan samlat blott 0.7 procent fler av rösterna, hade även B. blivit vald. — Hade listan oförändrad däremot samlat 67 procent av väljarna, så hade B:s anhängare, om de till ett antal av mer än 0.33 procent frångått listan och röstat på B. separat, ställt sin kandidat utanför.

Det första exemplet visar, hurusom vid splittring valets utgång kan bero på ett fåtal valmäns manipulationer, och hurusom det stora flertalet väljare berövas sitt berättigade inflytande på valutgången. — Vid gemensam partibeteckning kan detta fel i metoden leda till olidliga förhållanden.

Det andra exemplet visar en ännu svårare avigsida av valsättet.

Den enskilde väljaren (B:s anhängare) kan icke veta, huru han skall rösta för att hjälpa sin kandidat B. Hur han än ger sin röst, kan det hända, att han just därigenom ställer B. utanför. Ett valsätt som har ett sådant fel kan omöjligt i längden behålla valmännens förtroende.

Rangordningen är givetvis misslyckad så som den nu är. Den fungerar icke ens alltid rättvist, när t. o. m. blott *en* plats finnes att besätta. Ett fall som aldrig borde förekomma, ty varje proportionellt valsätt förutsätter för att funktionsera rättvist så stora valkretsar, att de olika partierna få besätta ett flertal platser var. Reservanterna bland 1913 års sakkunniga, hrr Appelberg och Bendixson, föreslago en ny rangordningsregel baserande sig på det Hagenbach-Bischoffska fördelningstalet, och denna rangordningsregel skulle, om den tillämpats under de gångna åren, förebyggt de flesta av de många oberäkneliga valutgångar, som kunna anföras

mot det nuvarande systemet. Detta vill dock icke säga, att om den verkligen använts resultaten genomgående blivit rättvisa. 1913 års sakkunniga säga dock om denna metod: »De fördelar som den medför i förhållande till den nu gällande metoden motverkas icke praktiskt sett i betydligare grad, såsom eljest är förhållandet, då rangordningen utsträckes, genom att missförhållanden i andra avseenden, särskilt utvidgad möjlighet till obehöriga manipulationer, tillkomma. Tvärtom minskar förslaget i viss mån den möjlighet till manipulationer, som redan den nuvarande metoden lämnar öppen.»

I det nuvarande valsättet finnas en del bestämmelser som visat sig vara uteslutande produkter av alltför teoretiska spekulationer. Den »fria gruppen» har saknat varje betydelse, och bestämmelsen om gemensamma kandidater har nästan aldrig kommit till användning. När så skett, har nog den gemensamma kandidaten mot sin egen vilja stått på de båda listorna. Redan 1903 års kommitté föreslog en bestämmelse om, att ingen kandidat borde komma på en lista med mindre än att han lämnat sitt medgivande därtill. Denna bestämmelse har dock ej hittills införts i valsättet.

Användandet av streck på listorna avlägsnar ju en del av valmetodens svagheter; men strecket har på många håll aldrig vunnit popularitet och kommer särskilt i små valkretsar att minska en listas »aptitlighet». I stora valkretsar blir svårigheten större att placera strecket tillräckligt långt upp på listan. I vissa fall såsom t. ex. vid landstingsmannaval finnes redan nu ett automatiskt streck efter det antal namn som valet avser.

Förslag om automatiska streck ha även upprepade gånger sett dagen men ej lett till lagändring.

Suppleantsystemet, som till att börja med gav anledning till så många anmärkningar, är ju numera ändrat och funktionerar nog till allmän belåtenhet.

Krav på en ny valmetod.

På basis av ovanstående kritik ha för mig vissa *krav* så småningom utkristalliserats, vilka varje acceptabel valmetod måste fylla.

1. Valsättet får ej ställa väljaren i den situation, att han, genom att rösta på sin speciella kandidat, stjälpur denna.

2. En grupp väljare skall ej genom uppdelning i flera grupper kunna tillvälla sig ökad representation. Splittring får ej premieras på sammanhållningsbekostnad.

3. Stöld av andras röstöverskott bör vara omöjliggjord.

4. Rätt till valkarteller och förbundna listor såväl mellan hela partier som mellan grupper inom partierna.

5. Rätt för ett parti eller grupp att lämna eget eventuellt röstöverskott till annat parti resp. grupp.

6. Den enskilda väljaren eller kanske snarare enskilda grupper av väljare måste beredas största möjliga frihet och rättvisa, så att minoriteterna tillförsäkras behörigt inflytande vid personurvalet, utan att därmed får följa möjlighet för ett fåtal väljare att snedvrida ett val.

7. Största möjliga proportionella rättvisa för såväl de skilda partierna, som för olika grupper inom desamma, med andra ord: Varje grupp väljare, som håller samman och uppgår till det antal, som enligt d'Honts regel har rätt till en plats,

bör ha en plats och få besätta denna med det namn, gruppen önskar. Om gruppen uppgår till två gånger detta antal, med de två namn gruppen önskar o. s. v., allt oberoende av andra grupper eller väljares åtgöranden.

Valkretsproblemet.

För att ernå rättvis fördelning mellan partierna av platserna finnas två vägar. Stora valkretsar eller utjämning av platserna efter valet (tilläggsmandat). Båda vägarna kunna även kombineras. Den mest bekanta utjämningsmetoden är väl den danska, men har nyligen i Belgien införts en bättre utjämningsmetod, som icke reserverar en viss % av mandaten, utan i stället reserverar det behöfliga antalet platser genom att arbeta med för stor valkvot (antal röster dividerat med antalet platser i kretsen). En nyhet är vidare, att resp. röstöverskott uttryckas i % av en plats, innan de jämföras.

Samtliga utjämningsmetoder lida dock av ett stort fel, som särskilt i vårt vidsträckta land skulle göra sig gällande. De kunna blott verka rättvist, om de tillämpas inom ett område, som är »homogent». Inom homogena områden är det i hög grad önskvärt, om dessa metoder kunde användas. En fördel med dem utöver den rättvisa de skänka är, att all »valkretsgeometri» omöjliggöres, enär den ej kan medföra någon fördel.

Vid stads- och kommunalfullmäktigeval samt eventuellt vid landstingsmannaval torde en dylik reform vara väl påkallad, men vid riksdagsmannaval torde man vara nödsakad gå den förstnämnda vägen med *stora valkretsar*.

Stora valkretsar fordra dock å sin sida en rättvis valmetod, som funktionerar oklanderligt även vid stora valkretsar.

Sådana kretsar torde ock fordra listmetoder.

Ett huvudkrav var, att *stöld av andras röstöverskott* ej skall vara möjlig. Det finnes blott en väg att nå detta, och det är införande av officiell nominering.

Officiell nominering.

Den officiella nomineringen sker på olika sätt, antingen är det kandidaterna, som inför vederbörande myndighet presentera sig själva, med eller utan stöd av visst antal i kretsen röstberättigade väljare, eller ock är det dessa väljare, förslagsställarna, som presentera kandidaterna. I detta fall fordras kandidaternas medgivande. Det senare sättet är givet det som bäst stämmer med svensk uppfattning.

Vidare kan själva nomineringen ske i ett eller flera tempo.

Sker nomineringen i ett tempo, presenteras kandidaterna listvis i viss inbördes ordning (listnominering). Detta är numera det vanligaste.

Officiell nominering medför ett flertal *fördelar*, bland dessa märkas särskilt:

a. Möjlighet finnes, att om så önskas i en valkrets undvika hela valstriden med dess utgifter och besvär, genom att partierna efter överenskommelse blott nominera sammanlagt det antal kandidater, valet avser. Dessa kandidater förklaras i så fall samtliga omedelbart valda.

b. Stöld av andras röstöverskott kan lätt omöjliggöras.

c. Listtypernas antal begränsas. Sammanräkningarna underlättas.

d. Större klarhet inträder i valläget, och diverse manipulationer äro uteslutna.

e. Lätthet att ordna valkarteller och förbund mellan olika listor eller grupper av listor.

f. Neutrala partibeteckningar, t. ex. siffror eller bokstäver, kunna användas. För att ordna förbund mellan olika listor eller grupper av listor fordras:

Dels *tid för proceduren*, t. ex. 10 dagar efter nomineringens avslutande, och bör grupperingen vara avslutad t. ex. en vecka före valdagen.

Dels *representanter för de olika listorna*, vilka äga befogenhet att underhandla och fatta beslut angående eventuella förbund.

I några länder representeras listorna inför myndigheterna av kandidaterna själva eller deras befullmäktigade ombud. I andra länder är det en eller flera av förslagsställarna, som på de övriga förslagsställarnas uppdrag representera listan. I detta senare fall finnes ibland en bestämmelse, att förslagsställare till ett antal av minst 50 % kunna återkalla uppdraget, om de samtidigt utsett ny representant.

Så snart valkretsarna äro så stora, att antalet kandidater på listorna ej är för litet, finnes ganska stor trygghet för, att kandidaterna eller deras ombud komma att besluta i listförbundsfrågan till väljarnas fulla belåtenhet.

Införes officiell nominering, måste dock mera uppmärksamhet ägnas åt *skydd för minoriteterna* inom partierna. Det är emellertid otänkbart att genom officiella bestämmelser ingripa i partiets och gruppens sätt att ordna sina kandidatlistor. Genom officiell nominering finnes emellertid en möjlighet för en partiledning att utestänga en eller flera misshagliga kandidater inom partiet från valet. Genom att inge kandidaterna förhoppning, att de skola bliva upptagna på partiets lista och sedan i nomineringens sista stund votera bort dem, kunna dessa hindras att bliva nominerade i tid och komma ej under väljarnas prövning vid valet. Därför föreslås, att under första hälften av den tid, som är anslagen till ingående av förbund, tillåtes »*efternominering*» av nya listor, vilka dock måste vara i förbund med tidigare i laga tid nominerade listor.

Återtagande av kandidatur och överflyttning.

Under *samma tid* torde det ock böra vara tillåtet för en kandidat att draga tillbaka sin kandidatur från en lista och eventuellt ingå på en annan lista, såvida han där har tillräckligt antal förslagsställare och de övriga kandidaternas medgivande.

Förbund mellan listor.

Ett förbund mellan listor innebär, att samtliga listor, som äro i förbund, betraktas som ett, gent emot andra listor och listförbund vid fördelningen enligt d'Honts regel av platserna mellan partierna.

Skall rätten för en lista eller en grupp av listor att skänka sitt eventuella röstöverskott till annan lista eller grupp finnas, samtidigt som stöld av andras röstöverskott omöjliggöres, måste listförbund av följande tvenne olika slag förekomma, nämligen ömsesidiga och ensidiga förbund.

Ömsesidigt förbundna sägas listor vara, när i fråga om ev. röstöverskott full reciprocitet råder, d. v. s. när de olika listorna såväl kunna eventuellt lämna

sitt röstöverskott till annan lista, som erhålla andra listors röstöverskott. Mellan ömsesidigt förbundna listor fördelas platserna, som tillfallit förbundet, i full överensstämmelse med d'Hont's regel. För ömsesidigt förbund fordras medgivande av samtliga deltagande listor.

Ensidigt förbundet med en annan lista eller grupp säges en lista vara, när den ger sitt ev. röstöverskott till en annan lista eller grupp, och avstår från varje anspråk på dess ev. röstöverskott.

Då vid ensidigt förbund, listan blott ger sitt överskott och ej kan göra anspråk på andras röstöverskott, fordras här intet medgivande från dem till vilka listan ger sitt ev. röstöverskott.

Den lista, som ensidigt förbinder sig med andra, erhåller en plats, först när dess röstetal är så stort, att den skulle fått platsen även utanför förbundet.

Uppträda ömsesidigt förbundna listor, till vilka andra listor ensidigt anslutit sig, uträknas först, huru många platser samtliga förbundna listor, räknade som ett parti, erhålla. Sedan efterses, om de ensidigt förbundna listorna, var för sig, nå det röstetal, som skulle erfordrats för att få en plats under självständig partibeteckning, d. v. s. om de nå sista fördelningstalet vid den första platsfördelningen mellan partierna. Om så är, erhålles platsen.

De återstående platserna inom förbundet, utdelas sedan mellan dess ömsesidigt förbundna listor enligt d'Honts regel. Om flera listor ensidigt äro förbundna med en och samma lista eller grupp, kunna de sins emellan ingå förbund. Listor, som med andra listor ingått ömsesidigt förbund, äga *därefter* ej rätt att inbördes utan samtliga dessa listors medgivande ingå nya förbund.

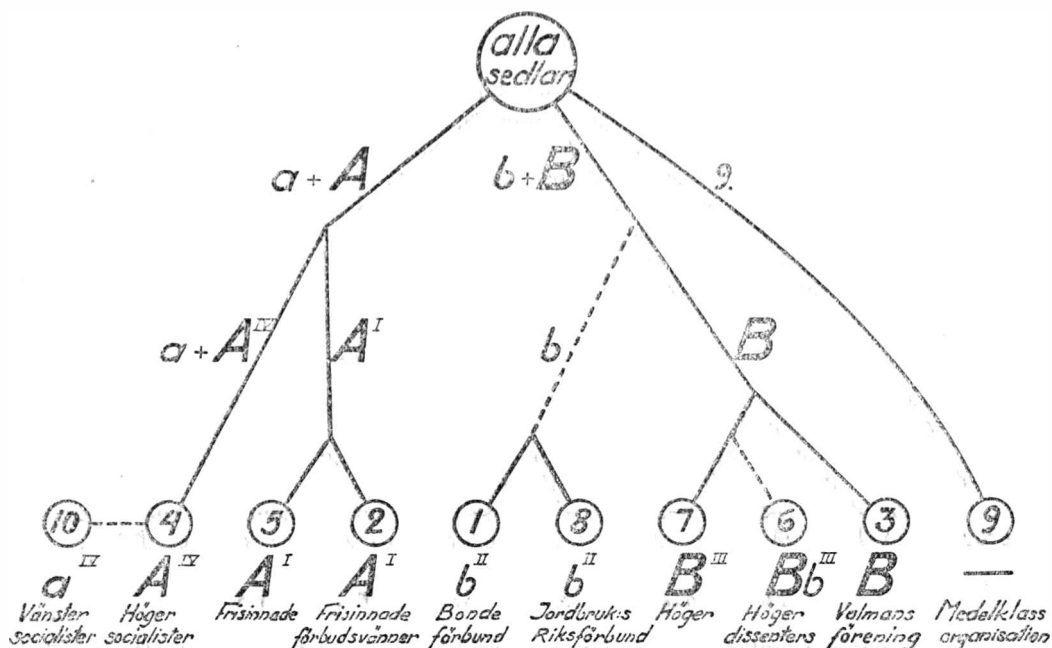
Schema och beteckningssätt vid olika förbund.

Enklast torde dessa förhållanden demonstreras med ett exempel. Nominerade äro 11 listor, som erhållit nr 1—11.

- Nr 1 bondeförbundare,
- » 2 frisinna förbudsvänner,
- » 3 valmansförening, borgerlig,
- » 4 högersocialister,
- » 5 frisinna,
- » 6 högerdissenter,
- » 7 höger,
- » 8 riksförbundare,
- » 9 medelklassorganisation,
- » 10 vänstersocialister.

Dessa listor gruppera sig enligt följande schema och användes följande nomenklatur:

ömsesidigt förbund betecknas med stor bokstav och samhörigheten med ———; ensidigt förbund med liten bokstav och samhörigheten med -----.

Grupp a+A. — De frisinnaade ha trenne listor, 5 och 2, ömsesidigt förbundna, beteckning stora A. med exponenten I, och är hela partiet ömsesidigt förbundet med högersocialisterna, 4, ursprunglig beteckning stora A. Inom A måste förbundet mellan de frisinnaade listorna vara slutet, innan partiet kan sluta ömsesidigt förbund med högersocialisterna, eller om 5, 2, och 4 slutit ett direkt ömsesidigt förbund, utan att 5 och 2 i förväg grupperat sig, kunna de ej göra detta utan fyrans medgivande. Jämför nästa grupp.

Grupp b+B. — De tre högergrupperna, 7, 6 och 3, ha ingått ömsesidigt förbund, alltså beteckning stora B, och 3 har medgivit, att 6 får ge sitt ev. överskott till 7, d. v. s. 7+6 anses som ett gent emot 3. Förbundet erhåller exponenten III, och att 6 inom förbundet endast är ensidigt förbunden med 7, anges med den inskjutna lilla bokstaven b. Listorna 1 och 8, bondegrupperna, äro ensidigt anslutna till hela B-gruppen, och anges detta med lilla b. Men dessa listor äro även inbördes ömsesidigt förbundna, och anges detta med exponenten II.

Listan 9 är fullt fristående.

Platsfördelning mellan listorna. — Platsfördelningen sker hela tiden efter d'Honts regel sålunda:

I. fördelas platserna enligt d'Hont på de tre huvudgrupperna, a+A, b+B och 9, sista fördelningstalet observeras.

II. Grupp a+A. De erhållna platserna fördelas på listorna 10+4 å ena sidan, och 5+2 å den andra. 5+2 uppdelas sinsemellan de erhållna platserna enligt

d'Honts regel. Beträffande 10+4 efterses, om 10 når i 1 nämnda fördelningstal, och i så fall huru många gånger. Detta antal platser tillfaller 10 och de återstående listan 4.

III. Grupp b+B. Först efterses, huru många gånger de ensidigt anslutna, ömsesidigt förbundna, 1+8 nå ovannämnda fördelningstal, och tilldelas de detta antal plaser. Sinsemellan uppdelas de dem i enlighet med d'Honts regel. Återstående platser tillfalla 7+6+3. Dessa platser fördelas mellan 7+6 och 3. Härefter efterses om och huru många gånger 6 når det minsta fördelningstalet, som förekom vid denna sista fördelning av platser mellan 7+6 och 3. Ty 6 skall ha fördelen av, att vara med i det ömsesidiga förbundet med 3, men 6 skall ej göra anspråk på 7:s eventuella överskott. Återstående platser tillfalla 7.

Platsfördelning inom listorna.

Härefter återstår, huru platsfördelningen inom listorna bäst bör ske, d. v. s. vilken valmetod, som därvid bör komma ifråga.

Av de å sida 3 uppställda kraven ha redan genom ovan angivna nomineringsmetod kraven nr 3, 4 och 5 tillfredsställts.

Skola de övriga kraven även tillfredsställas, torde under de förhållanden, som berörts sida 4—6 här ovan, ett flertal metoder anses ej böra komma ifråga.

Till metoder, som ej böra komma ifråga, höra:

De metoder, vilka liksom den nuvarande, bygga på tvenne motsatta principer.

De med majoritetsval inom listorna.

De med relativ rangordning (ordet taget i den bemärkelse, som 1913 års sakkunniga tagit det).

De, som icke tillåta stora kretsar.

De, som icke tillåta förbund mellan kandidaterna.

Listmetoder med absolut rangordning.

Egentligen återstå blott listmetoder med grundprincipen, absolut rangordning.

Beträffande de rena listmetoderna med absolut rangordning, vilka man också kan kalla stela metoder, kunna de utformas på vitt skilda sätt.

Här tränger sig frågan om gemensamma kandidater eller icke i förgrunden.

Förekomma gemensamma kandidater i absoluta rangordningsmetoder. komma kraven 1 och 7, som dock äro av grundläggande betydelse, ej att kunna fyllas. Införes i en sådan metod officiell nominering, medför detta sannolikt, att inom vissa partier de gemensamma kandidaterna komma att helt försvinna. Ty det är uppenbart, att en kandidat, som blivit uppställd av ett visst parti, sedan ej gärna vill ge sitt medgivande till att figurera på en eller annan spränglista, eller ännu mindre på ett annat partis lista. Sålunda blir bestämmelsen på vissa håll en död bokstav. Den medför det absoluta partitvånget, bryter mot krav 6. Samtidigt härmed kan det i samma krets hända, att inom ett löst organiserat parti, de gemensamma kandidaterna florera och möjliggöra manipulationer, som medföra resultat, rakt stridande mot kraven 1 och 7.

Gemensamma kandidater vid absolut rangordning.

Men förbjudas de gemensamma kandidaterna, blir läget överallt detsamma, som i de hårt organiserade partierna, partitvånget blir fullständigt.

Hur man än, i dessa metoder, vänder på denna fråga om de gemensamma kandidaterna, kommer man ej ur svårigheterna, och torde problemet vara olösligt vid de absolut stela rangordningsmetoderna. Väljaren kan nämligen inte beredas nödig frihet vid sitt personurval vid valtillfället genom rättigheten till gemensamma kandidater, utan att stora orättvisor och olägenheter kunna inträda. Denna väljarens frihet måste beredas på annat sätt, och finnes sedan många år en metod, där väljaren beretts dylik frihet, om än denna frihet, på grund av en mångfald speciella förhållanden, varken varit tillräckligt stor eller kunnat tillräckligt utnyttjas.

Det är den belgiska valmetoden, som avses, och utgående från denna framlägges här ett förslag till en ny metod, som skänker den enskilde väljaren stor frihet, full rättvisa och ingen möjlighet för en handfull väljare att snedvrída ett val. Metoden fyller bättre än någon annan hittills framlagd metod, de å sida 3 uppställda kraven på en acceptabel valmetod.

Givet är, att densamma i ett eller flera avseenden kan modifieras, och erbjuder detta på de flesta punkterna inga större svårigheter.

Del II.

Ny valmetod.

En utveckling av nu gällande Belgiska valmetod delvis i anslutning till den Engelska.

Grundprinciper och nomenklatur.

Varje väljare en röst, som ges till ett namn på en nominerad lista. Mellan listorna fördelas platserna enligt d'Honts lag.

Varje namn, som når valkvoten, placeras.

Om ett namn erhåller flera röster än som behövs för att placera detsamma, d. v. s. dess röstetal överstiger valkvoten, överföres det förefintliga röstöverskottet på följande kandidat. Alltså en *överföringsmetod* med *absolut rangordning* och *valkvot*.

Röstning sker genom:

Röstning med listan sådan den föreligger, eller

Förprickning av visst namn på listan,

Strykningar äro i båda fallen tillåtna.

Röstning på listan oförändrad innebär, att man röstar på listans 1:sta namn i 1:sta hand och sedan, genom överföring av ev. röstöverskott på de efterföljande i den ordning de upptagits på listan, *liströstning*, och gäller absolut rangordning. Liströstning innebär, att man helt godkänner den nominerade listan.

Det andra sättet att rösta innebär, att man opponerar sig mot listan sådan den föreligger, och att det förprickade namnet blir listans gällande namn, *man röstar med preferens* för detta namn, och att överföring av ev. röstöverskott sker på de övriga namnen i den ordning de upptagits på listan, även här absolut rang-

ordning, men ändrad rangordning. När genom strykningar eller på annat sätt endast ett namn återstår på en lista, kallas dessa röster namn- eller *nominativröster*, *n-röster*. De kunna icke överföras.

N-röster och p-röster kallas med ett gemensamt namn *separatröster*, *s-röster*, i motsats till *l-rösterna*.

Förprickas ett namn och strykas samtliga övriga namn utom ett, har den enskilde väljaren möjlighet att, oberoende av listans namnordning, själv bestämma både sin 1:sta och 2:dra kandidat.

I de flesta fall torde han ha möjlighet på liknande sätt även ange sin 3:dje ev. 4:de kandidat, vilket torde vara t. o. m. större frihet, än som den enskilde väljaren har praktiskt behov av, ty han röstar blott på det 1:sta namnet, och det är först när väljaren jämte meningsfränder uppgår till ett antal, som överstiger valkvoten, som de ha absolut rätt att öva inflytande på nästa namns tillsättning. Uppgå de till ett så stort antal, torde de i de flesta fall ha nominerat egen lista.

Jfr Belgiska lagens bestämmelse om blott en preferens och Italienska lagens bestämmelse om rätt till

1	preferens	vid	intill 5	platser	i	kretsen
2	preferenser	vid	6—10	»	»	»
3	»	»	11—15	»	»	»
4	»	»	16	»	»	»

Sedlarna ordnas för sammanräkning.

De giltiga sedlarna inom varje lista ordnas i 2 grupper:

I) *liströster*, d. v. s. oförändrade sedlar, *l-röster*.

(Hit räknas ostrukna listor med preferens för 1:a namnet på listan.)

II) *övriga sedlar*, *separatröster*, vilka bestå av följande två kategorier:

a) sedlar med blott ett namn kvar, (*nominativröster*), *n-röster*. Dessa äro icke överförbara.

b) återstående sedlar (*preferensröster*) *p-röster*, de äro överförbara.

Dessa p-sedlar utgöras av sedlar med strukna namn, såväl de med, som de utan förprickad preferens, samt ostrukna sedlar med preferens för något annat namn än det 1:a på listan.

Sedlarna med separat-röster ordnas vidare i grupper med samma gällande namn och räknas, samt införas de erhållna röstetalen å tabellblanketten för 1:a sammanräkningen, kol. 2. Härefter läggas alla l-sedlarna åsido, enär vid de följande sammanräkningarna blott s-sedlarna kunna komma ifråga för vidare bearbetning. Antalet s-grupper är högst lika med antalet namn på listan, och efter varje plats-tilldelning kan högst en grupp komma ifråga för vidare uppdelning. Så snart en grupp sedlar utnyttjats, läggas även de åsido. Av s-grupperna kunna samtliga, som ej nå valkvoten, omedelbart läggas åsido, och återstå alltså av samtliga sedlar, för vidare uppdelning, blott de s-grupper, som överstiga valkvoten.

Om antalet namn på en lista ej överstiger antalet platser, plaseras samtliga namn och behöver ingen sammanräkning göras, men torde av statistiska skäl dock ovanstående sortering av sedlarna äga rum och resultatet införas i tabellen.

Valkvoten bestämmes.

Annars uträknas först *valkvoten* *VK* (Hagenbach-Bischoffska fördelningstalet) d. v. s. antalet röster, som alltid ger rätt till en plats.

$$VK = \frac{\text{antal godkända röster på listan}}{\text{antal platser tilldelade listan} + 1} \text{ allt ökat till helt tal.}$$

Sammanräkning.

I de flesta fall, särskilt när valkvoten är stor, torde ej någon av summorna i kol. 2 (s-rösterna) nå upp till valkvoten, och sker då sammanräkningen på följande sätt:

Typ I: s-rösterna överstiga ej VK, Belgiska metoden följes.

Ex. 1. (1:a fallet). 1. När summorna i kol. 2 äro mindre än valkvoten, måste man ta i anspråk av de röster som avgivits på listan oförändrad, för att något namn skall kunna nå valkvoten.

Man börjar med det första namnet (A) och ifylles för detta kol. 3, d. v. s. antalet röster som felas, för att A skall nå valkvoten VK.

Finnes detta antal röster att tillgå, tagas de från listan, och kol. 4 ifylles, och detta röstetal (VK) understrykes, A är placerad, och hans namn understrykes, och platssiffrorna utsättes i kol. 0.

Det ej förbrukade röstetalet för listan, röstöverskottet, överföres till 2:dra sammanräkningen, och övergår man till denna sammanräkning.

Nu överföres siffrorna för nästa namn (B) kol. 2 till tabellen för 2:a sammanräkningen kol. 7, samt ifylles kol. 8 och efterses om detta röstetal finnes att tillgå hos listan. I så fall utföres VK i kol. 9, understrykes, B är placerad, samt understrykes namnet och förses med platssiffrorna.

Det ej förbrukade röstetalet för listan, röstöverskottet, överföres till nästa sammanräkning och fortsättes, till samtliga platser utdelats, eller tills listan ej har röster mera att förhjälpna namnet ifråga till valkvoten.

Ex. 2. (2:a fallet). I sistnämnda fall (då ej alla platser kunnat besättas) utföres det gällande namnets totala röstetal i sista kolumnen, och i denna kolumn utföres även samtliga återstående oplacerade namns totala röstetal (från kol. 2 etc.)

Dessa totala röstetal kunna sägas angiva antalet röster, avgivna på olika listor med var sitt 1:sta namn, vilka listor konkurrera om den eller de återstående platserna.

Enligt den Belgiska metoden avslutas sammanräkningen här med att *de resterande platserna* fördelas på ovannämnda totala röstetal i överensstämmelse med d'Hontska regeln.

Härvid kan teoretiskt inträffa, att när flera platser skola fördelas, kan ett namns totala röstetal vara mer än dubbelt så stort som vart och ett av de övriga namnens röstetal. Med andra ord, det förra namnet tilldelas 2 platser. I detta fall placeras naturligtvis detta namn, och därefter överföres dessa sedlars nästa

namn, sedan de multiplicerats med faktorn 0.5 till de återstående namnen, varefter de resterande platserna utdelas i enlighet med d'Honts regel.

Den absoluta rangordningen upprätthålles alltså obrottsligt.

Detta förfarande är konsekvent, medför inga praktiska olägenheter, är det enklaste tänkbara, och begränsar i nästan alla fall antalet sammanräkningsoperationer till högst samma antal, som antalet platser listan erhållit.

Andra lösningar, med frångående av den absoluta rangordningen, äro dock tänkbara:

Engelska uteslutningsmetoden. Närmast till hands torde i så fall ligga, att utdela de återstående platserna med hjälp av den engelska uteslutningsmetoden, med överföring av röstetalen från de svagaste namnen till de övriga återstående namnen. Denna metod funktionerar emellertid i likhet med andra uteslutningsmetoder oklanderligt, blott om antalet kandidater ej överstiger antalet platser med mer än 2. D. v. s. om en plats skall besättas, kunna blott 3 kandidater tävla om denna, med säkerhet för en rättvis tilldelning av platsen. Om 2 platser återstå, kunna 4 kandidater tävla.

Innan man alltså kan med trygghet använda den engelska metoden, måste antalet återstående kandidater begränsas till ovanstående antal, och de övertaliga helt enkelt förklaras obefintliga, och torde då själfvallet den kandidat, vars totala röstetal är minst, först utgå och därefter den med näst minsta röstetalet o. s. v. tills antalet begränsats att motsvara antalet platser + 2.

Men ytterligare olägenheter finnas. Genom att valsättet delvis baserats på strykningar, uppstår i det ögonblick rangordningen upphör och uteslutning med överföring använts, en stark benägenhet till vad som betecknande nog kallats bakvänd rangordning, eller rangordning från slutet.

På grund av ovanstående och det ökade antalet sammanräkningar samt dessas komplicering, torde man ej böra gå denna väg.

Andra vägar kunna även tänkas, men de sakna fast teoretiskt underlag och äro väl godtyckliga samt komplicera alltså frågan.

Typ. II. Ex 3: något namns s-röster nå VK.

1:a sammanräkningen. Samtliga namn, vars s-röster nå VK, placeras omedelbart. VK utföres i kol. 4 och understrykes, namnen understrykas etc.

De överförbara röstöverskotten, d. v. s. p-rösterna, överföras till 2:a sammanräkningens tabell, kol. 5, se vidare nedan.

Placeras flera namn omedelbart, avgöres den inbördes *ordningen* av respektive namns s-röstantal, enär dessa äro namnens totala röstetal.

Märker man vid räkningen av s-rösterna, att antalet överstiger VK och att n-rösterna kunna nå VK, kan man uppdelat s-rösterna ifråga i n- och p-röster för att se, om namnet kan placeras uteslutande av n-rösterna, ty i så fall komma p-rösterna att överföras till nästa sammanräkning, utan varje reduktion. Ex. 3 G: Detta specialfall har här behandlats på särskilt sätt, emedan det är instruktivt för förståelse av metoden, Vid verklig sammanräkning behandlas fallet fullständigt regelbundet, och faktor uträknas på vanligt sätt, se nedan.

Rättvisan fordrar nämligen, att *n-rösterna*, som äro avgivna uteslutande för ett namn, också *förbrukas i första hand*, när det gäller att placera detta namn.

Av liknande skäl torde ock, när såväl primära preferensröster som överförda

preferensröster under sammanräkningens gång förekomma på samma namn, *de primära p-rösterna förbrukas först*, ty de, som röstat i 1:a hand på ett namn, böra ock få sina röster i 1:a hand förbrukade på detta namn. Jmf. sammanräkning typ. 1.

2:a sammanräkningen. — Har ett namns p-röster delvis deltagit i att placera ett namn, är deras röststyrka delvis d. v. s. till en viss bråkdel förbrukad, och är det endast den icke förbrukade röststyrkan, som kan överföras. Då p-sedlarnas följande namn kunna vara skilda, kan man ej uttaga och överföra ett visst antal överskottsröster, utan måste överföringen ske på ett rättvisare sätt.

Röstöverföring med reduktionsfaktor. Enligt den *Engelska metoden* uträknas härför en faktor, som i procent anger, huru stor del av röstkraften återstår,

Denna faktor (f) bestämmes för ett visst namn, som placeras sålunda:

Man tar i betraktande de sedlar som deltagit i platsbesättningen, och är

$$f = \frac{\text{röstöverskottet}}{\text{antalet överförbara p-röster}} = \frac{s - \text{VK}}{p_1} = 0.00.$$

Se sammanräkningsblankettens nedre del: f:s största värde är = 1, i så fall är reduktionen ingen. Skulle formeln ge ett värde på f, som är större än 1, utföres f dock = 1. Detta inträffar i det fall, som behandlats föregående sida, ex. 3 G, och inträffar, så snart ett namns n-röster överstiga VK och samtidigt p-röster förekomma.

Det placerade namnets överförbara p-sedlar antecknas i kol. 5 inom klammer och med ett minus, och dessa sedlar sorteras efter nästa gällande namn, och antalen införes i kol. 5 som p_1 -röster i samma anmärknings tabell och multipliceras med faktorn. Resultaten avrundade nedåt till hela röster införes i kol. 6 och efter ses, om något namns s-röster, eventuellt + p_1 -röster, med detta nya rösttillskott når VK. Om så skulle vara placeras namnet på vanligt sätt och upprepas proceduren, tills intet namn mera genom överförbara p-röster kan nå VK, och då är varje återstående namns totala s mindre än VK, det vill säga liksom vid sammanräkningen enligt typ I sid. 4, och utdelas de återstående platserna enligt sagda metod.

Vid röstöverföring till följande namn kan det inträffa, att detta namn tidigare placerats. Det måste då anses obefintligt, varefter dess överförbara röstetal överföres till följande namn. Nedgår härvid antalet överförbara namn, är det denna lägre siffra, som antecknas i kol. 5. Se ex. 3.

Vid lika röstetal skiljer lotten.

Skall redan reducerade p-röster överföras vidare, torde observeras, att de reducerade röstetalen ej kunna sorteras efter följande namn, utan måste man gå tillbaka till sedlarna i kol. 5 och sortera de överförbara av dessa, efter nästa gällande namn. Se ex. 3.

Faktor vid upprepad reducering uträknas efter varje platsbesättning, i vilken p-röster delvis ingå, och anger procentuellt återstående röstkraften hos de röster (obs. ej sedlar), som deltagit i sista platstillsättningen. Äro dessa röster förut uträknade med hjälp av en reduktionsfaktor, måste den nya faktorn multipliceras med den föregående för att erhålla den nya faktor, varmed respektive *sedelantal* skall multipliceras för att med rätt styrka ingå i nästa sammanräkning. Se ex. 3.

En betydlig förenkling i denna metod skulle vara att begränsa antalet överföringar till t. ex. 3, ty då undgår man den svårighet, som ett större antal faktorer kan bereda den ovane.

Detta större antal f kan emellertid blott förekomma, om en lista besätter ett stort antal platser, och samtidigt splittringen är mycket stor inom listan — t. ex. med 50 procent av rösterna avgivna som separatröster kan först vid mer än 9 erövrade platser inträffa, att mer än 3 överföringar komma i fråga.

Resumé av metoden.

Den allmänna gången av en sammanräkning, sedan platserna fördelats på listorna och VK bestämts, blir i överensstämmelse med ovanstående regler följande:

- I. Efterses om något namns s -röster når VK, i så fall följes sammanräkning typ II, så långt detta går.
- II. Därefter övergår till första återstående namn på listan och efterses, om dess s -röster + l -röster nå VK. I så fall följes sammanräkning typ I, första fallet, annars fortsättes direkt enligt 3 här nedan.
3. När intet namn vidare når VK, utdelas den återstående platsen enligt d'Honts regel, sammanräkning typ I, senare fallet.

Suppleanter.

Beträffande suppleanter torde vara fördelaktigt bibehålla våra nu gällande bestämmelser med de ändringar, som 1913 års sakkunniga uttalade sig för, om man överginge till absolut rangordning.

Några typiska sammanräkningsexempel till metoden.

I samtliga exempel är:

$$\text{Antal kandidater} = 7, A - G$$

$$\text{Antal röster} = 1000$$

$$\text{Antal platser} = 4$$

$$\text{Alltså Valkvot VK} = \frac{1,000}{4 + I} + I = 201.$$

Typ I. Intet namn når med sina s -röster VK.

Ex. 1. l -röster 600

s -röster för de olika kandidaterna 50 resp. 22, 140, 31, 47, 100 och 10.

Man börjar med det översta namnet A

$$s = 50. \text{ VK} - s = 201 - 50 = 151, A \text{ placeras } 1.$$

Återstående l -röster $600 - 151 = 449$ överförs till 2:a sammanräkningen.

$$B:s \text{ } s\text{-röster, } 22 \text{ st. överförs till denna sammanräkning: } \text{VK} - s = 201 - 22 = 179. B \text{ placeras } 2.$$

Återstående l-röster $449 - 179 = 270$ överförs till 3:e sammanräkningen. C:s s-röster 140 st. överförs till denna sammanräkning: $VK - s = 201 - 140 = 61$. *C placeras 3.*

Återstående l-röster $270 - 61 = 209$ överförs till 4:e räkningen.

D:s s-röster 31 st. överförs till denna sammanräkning: $VK - s = 201 - 31 = 170$. *D placeras (4)*, enär ännu 209 l-röster återstå oförbrukade och blott 170 behövas.

Obs. Totala antalet återstående röster understiger alltid VK.

Ex. 2. == *Ex. 1*, utom att G 150 s-röster fler och l-rösterna 150 färre än i *ex. 1*. l-röster 450.

s-rösterna för de olika kandidaterna 50 respektive 22, 140, 31, 47, 100 och 110.

De tre första sammanräkningarna ske som ovan, och härefter återstå 59 l-röster att överföra till 4:e sammanräkningen.

Till denna utförs i sista kol. de återstående namnens totala röstetal $31 + 59 = 90$, 47, 100 och 160, samt jämförs dessa röstetal. *Platsen tilldelas G*, som har det högsta röstetalet 160.

Typ II. Något namn når med sina s-röster VK.

Ex. 3. 2 namn nå i detta fall med sina s-röster VK, fullständig röstsplitrning, blott 50 l-röster. (Detta fall är helt teoretiskt, då en dylik röstgruppering knappast kan förekomma.)

s-rösterna resp. 10, 20, 230, 100, 160, 10 och 420. Två namn, G och C, nå från början VK. *G* har det större s-rösttalet och *placeras 1*, var-
efter *C placeras 2*.

Valkvoterna utförs i kol. 4 och understrykas. *G* är ett sådant sällsynt fall, där n-rösterna överskrida VK. Antalet överförbara p-röster är 208 och de överförs till kol. 5. De skrivs där inom klammer och med minustecken framför siffran. Samtidigt har emellertid *C* placerats, och då 3 av C:s sedlar blott upptagit namnen *G* och *C* ensamma, och *C* redan är placerad, alltså obefintlig, bli dessa 3 sedlar även värdelösa. Återstå 205 från *G* överförbara sedlar, och införes denna korrigerade siffra i kol. 5. De sorteras efter nästa gällande namn och röstetalen 10 respektive 0.30, 160 och 5 införs i kol. 5. I formeln för faktorn *f* *G* insätts vederbörliga värden. Röstöverskottet $420 - 201 = 219$ divideras med antalet överförbara *p*₁-sedlar 205, och ger detta $f = 1.07$, vilket utföres $f = 1$. Det vill säga, de 205 sedlarna ha sin hela röststyrka i behåll. De ha ej förbrukats vid *G*:s placering, vilket ock framgår av att redan antalet n-sedlar översteg VK. Sedelantalen i kol. 5 multipliceras med faktorn, och utföres resultaten i kol. 6.

Beträffande de från *C* överförbara rösterna, voro dessa ursprungligen 129, men 9 av dem värdelösa av samma skäl som de 3 ovannämnda (*G* placerad), och finnas blott 120 sedlar kvar att sortera efter nästa gällande namn. Denna siffra, — 120, införes i kol. 5 inom klammer liksom den föregående. Resultatet av den följande sorteringen blir 100, 0, 0, 20 och 0 röster för de återstående namnen. Dessa tal införs i kol. 5 under *G*-rösterna.

Dessa röster från C äro emellertid delvis förbrukade. Vederbörliga värden insätts i formeln för f/C . Röstöverskottet $230 - 201 = 29$ divideras med antalet överförbara p-röster, som delvis förbrukats vid C:s placering, alltså med 120. (Jmf. C kol. 5) f blir 0.24 och multipliceras samtliga från C överförda sedlar med 0.24 och utföres resultaten i kol. 6.

Nu efterses om något namns s-röster med detta p_1 -tillskott når VK. Det gör endast H. Summa röster utföres för detta namn i kol. 7. VK utföres i kol. 9, understrykes. *E är placerad på 3:e platsen.*

De överförbara sedlarna, som bidragit till E:s val överföras vidare. De 160 sedlarna i kol. 2 äro primära s-röster och alltså helt förbrukade och lämnas å sido.

De 160 sedlarna i kol. 6 äro överförbara och skrivas i kol. 5 a med minus framför och inom klammer. De 20 sedlarna i kol. 6 överföras även och skrivas under de 160 med minus framför och inom klammer. Sålunda har man erhållit antalet sedlar, som hava överförbara namn, och för att erhålla deras röststyrka multipliceras sedelantalen med respektive faktor och utföres det sålunda erhållna överförbara röstetalet med minus i kol. 6 alltjämt inom klammer. Summan av de sålunda i kol. 6 erhållna röstetalen är det p , som skall ingå i formeln för den nya faktorn.

Nu bestämmes den nya reduktionsfaktorn f/E . Överskottet 123 divideras med antalet överförbara p-röster, 164, alltså $f/E = 0.75$.

Det återstår blott 75 hundradelar av den röstkraft sedlarna hade vid E:s placering. Men de 20 sedlarnas röstkraft var redan förut reducerad till 0.24, och blir då de 20 sedlarnas nuvarande röstkraft blott $0.75 \times 0.24 = 0.18$. De 160 sedlarnas röstkraft var vid E:s placering oförminskad, alltså $f = 1$, och efter E:s placering blir deras röstkraft reducerad till $0.75 \cdot 1 = 0.75$.

$$\begin{aligned} \text{Alltså är } f/GE &= 0.75 \cdot 1 = 0.75 \\ &\text{och } f/CE = 0.75 \cdot 0.24 = 0.18. \end{aligned}$$

De 160 sedlarna sorteras efter nästa namn och befinnes, att samtliga ha F som gällande namn, och införes detta resultat i kol. 5 a. De 20 ha även F som gällande namn, och införes även detta resultat i kol. 5 a. Respektive *sedeltal* multipliceras med vederbörande faktorer, och resultaten utföres i kol. 6 a. Nu når intet namn mera VK, och får man därför besätta *den sista platsen* som i ex. 2 (typ I, andra fallet) sålunda:

Totala röstetalen för de återstående namnen utföres i kol. 9 a, och platsen tilldelas det namn, som nått högsta totala röstetalet. F blir sålunda placerad på *4:e platsen* med 138 röster.

Normal exempel vid cirka 50 % röstsplittning.

Ett namn F når med sina s-röster VK, sammanräkning alltså enligt typ II.

Ex. 4. 430 l-röster.

s-rösterna resp. 50, 22, 61, 47, 160, 220 och 10. F når alltså valkvoten och placeras omedelbart som etta. VK utföres i kol. 4 och understrykes på vanligt sätt.

Nu efterses huru många F-sedlar, som äro överförbara d. v. s. äga ett andra namn.

I detta exempel äro de 200 st., alltså fanns 20 st. blanka F-röster. De 200 sedlarna skrivas med minustecken i kol. 5, och då ej förut reducerats representera de full röststyrka och utföras — 200 i kol. 6 allt inom klammer.

Härefter sorteras dessa 200 sedlar efter sitt andra namn, och införes resultatet 50 A, 20 B, 30 C, 70 D, 10 E, och 20 G i kol. 5.

Sedan bestämmes faktorn, som anger dessa sedlars återstående röstkraft, genom att insätta respektive värden i formeln $\frac{s - VK}{p_i}$, och blir denna faktor 0.09. Den införes i kol. 5 och utföres multiplikationen och införes resultaten avrundade nedåt och till hela röster i kol. 6.

Nu efterses, om något namn med det erhållna tillskottet av p_i röster når VK. Så är ej förhållandet, och övergår man till sammanräkning typ I.

A har 50 ursprungliga s-röster samt dessutom genom sin överföring från F ytterligare 4 röster summa 54 s-röster. Behöver ytterligare 147 för att nå VK, erhåller dessa från de 430 l-rösterna samt A placeras som tvåa. VK utföres i kol. 9, understrykes liksom namnet.

Återstående l-röster $430 - 147 = 283$ överföras till nästa sammanräkning och upprepas proceduren med B, som placeras som trea.

Nu återstå blott 105 l-röster, och då C har 61 ursprungliga + 2 överförda, summa 63 s-röster, och $VK - s$ är 138, kan ej C nå valkvoten, utan inträder det fall, som tidigare benämnts sammanräkning typ I 2:dra fallet.

Här återstå fyra olika listor med var sitt första namn, C, D, E och G, vilka kämpa om den sista platsen. Den absoluta rangordningen gäller alltså, och då har

C:	63 s-röster + 105 l-röster	= 168 röster,
D:	47 + 6 s-röster	= 53 »
E:	160 s-röster	= 160 »
G:	10 + 1 s-röster	= 11 »

C placeras: 4:e platsen tillfaller alltså C, som med sina 168 röster nått högsta röstetalet.

Betraktelser över den nya metoden.

Som tidigare anmärkts, gör metoden icke anspråk på att i varje detalj vara slutgiltigt utarbetad. I en så komplicerad sak, som en fullständig valmetod, finnes det en sådan mångfald detaljer och i många punkter så många vägar att gå för att lösa problemet. Många dylika detaljer kunna ändras, utan att detta inverkar på metoden, under det i andra fall den minsta ändring omöjliggör hela metoden. Å andra sidan kunna även ett flertal detaljer i metoden utbrytas och inpassas i andra valmetoder.

För metoden torde kunna anföras, att den väl fyller samtliga de krav, som uppställts å sid. 5.

Metoden är enhetligt byggd på absolut rangordning; intet avsteg därifrån förekommer. Mellan olika grupper eller namn sker fördelningen enligt d'Hont, eller ock enligt den med d'Hont nästan identiska Hagenbach-Bischoffska valkvoten.

Genom det med valkvoten sammanhörande subtraktionsförfarandet undvikas de olägenheter, som medfölja metoder, baserade på röstetalens neddividering.

Genom separatröstningen lösas de svårigheter, som andra absoluta rangordningsmetoder, förgäves kämpa med.

Härmed vinnes samtidigt den frihet, som den enskilde väljaren behöver, och det tvång på resp. valledningar att ej förtrycka minoriteterna, som är så nyttigt för att hindra partiernas urartning. Varje misstag vid listornas komponering registreras omedelbart siffermässigt i separatröster eller separatlistor vid valet.

Metoden lämnar under de givna förhållandena större frihet för den enskilde än andra metoder och ger varje grupp dess rättvisa representation, samtidigt som den omöjliggör i andra metoder vanliga manipulationer. Det blir ej längre möjligt för ett fåtal väljare att snedvrida ett val.

En annan stor fördel och samtidigt en föga beaktad konsekvens av det proportionella valsättet, som här kommit till uttryck, är, att väljaren positivt får uttrycka, vem han vill ha till representant. Och har han då tillräckligt många väljare med sig, som ha samma önskan, ha de även att positivt säga, vem de vilja ha i andra rummet o. s. v. Om andra kandidater ha de ej att bekymra sig. Om dessa andra kandidater bli valda beror på, om de kunna samla tillräckligt antal väljare, och i så fall skola de bli valda oberoende av vad den förstnämnde väljaren tycker och tänker om dem. Problemet är *icke*: »Den vill jag *inte* ha,» utan problemet är: »Den vill jag ha».

Frågan om begränsning av huru många gånger en röstreduktion bör förekomma är en detalj, som kan behandlas fullt fristående.

För vidtagande av en dylik begränsning talar den förenkling vid sammanräkningarna, som i vissa fall skulle inträda, men kanske även det undvikande av den tidigare i annat sammanhang påpekade risken av rangordning nedifrån. Genom den absoluta rangordningens genomförande är denna risk redan förut ytterst obetydlig, men givet är, att den enskilde väljaren, som har företagit några strykningar på sin lista, i de flesta fall betraktar namnen längst ned på listan med likgiltighet och låter dem stå kvar. Hans kritik koncentrerar sig högre upp på listan. Att dessa sista namn genom reduktionernas begränsning urkopplats vid separatröstningen, kan ej medföra någon skada eller anses såsom någon orättvisa. Ty kommer det gällande namnet att överföras så långt ned på sedlarna, har väljaren redan fått sina speciella kandidater valda, ty att överföringen kommit så långt ned beror nog i de flesta fall på, att de högre stående kandidaterna tidigare placerats och varit obefintliga, när överföringen nådde och passerade dessa namn.

Ett logiskt utbyggande av denna tanke, om begränsning av antalet reduktioner, är att ge väljaren möjlighet till t. ex. 3 preferenser med rätt att sätta siffrorna 1, 2 och 3 i kanten på valsedeln framför de kandidater, han vill ha som etta, resp. tvåa och trea. Sorteringen av valsedlarna blir sannolikt mera betygande, men annars är knappast något att invända mot metoden.

En annan variation av samma problem är, att såsom i den Italienska metoden, låta väljaren på en reserverad plats av valsedeln skriva namnen på de kandidater, till vilka han vill ge sin första, andra o. s. v. preferens.

Beträffande den enskilda väljarens frihet, har han i det föreliggande förslaget full rätt att ordna ett visst antal namn, minst 2, vanligen flera, efter sitt tycke.

Dessutom har i efternomineringsinstitutet och det ensidiga listförbundet skapats större skydd för minoritetsgrupper, än i andra nu gällande officiella nomineringsmetoder.

Intet hinder möter att utbygga även denna metod t. ex. så, att man ovanför partibeteckningen skulle ha rätt att rösta på ett namn utom partierna, och om detta namn från de olika listorna sammanlagt erhöles så många röster, att d'Hontska fördelningstalet nåddes, skulle detta namn placeras och dessa sedlar i första hand bidra till dess val och i andra hand tillfalla respektive listor. Göres en sådan bestämelse, hålles möjligheten till gemensamma opolitiska kandidater öppen, utan att man, för detta nästan aldrig förekommande, men av vissa personer så kärleksfullt omhuldade fall, riskerade valmetodens enhetlighet och säkra funktionerande.

Genom att valuträkningarna mer och mer förlagts till Konungens befallningshavande kan större sakkunskap påräknas vid uträkningsförrättningarna än tillföre, och behöver man ej befara, att metoden i sin tillämpning skall bereda svårigheter. Uträkningsförfarandets svåraste moment är, när vid upprepad reducering faktorn skall uträknas. Men i alla de länder, där den Engelska metoden vunnit tillämpning, och det är i ett stort antal, huvudsakligen kolonialländer, ha inga svårigheter förmärkts.

Beträffande den Belgiska metoden har sekreteraren i The Proportional Representation Society uttalat, att av samtliga listmetoder den är den främsta. Två till politiska åsikter så skilda specialister på proportionella val som f. konseljpresidenten, professorn i matematik M. Painlevé och nuvarande franska ministern i Haag f. professorn Ch. Benoist, ha även uttalat som sin mening, att den Belgiska metoden, vederbörligen reformerad och utbyggd, är överlägsen samtliga övriga nu existerande metoder.

Den blankett för platsfördelning inom respektive listor, som bifogas och på vilken exemplen utförts, har på grund av därmed förenade kostnader ej slutgiltigt utformats.

Beträffande vallagen och övriga författningar på området finnas givetvis ett antal önskemål, men då dessa ej direkt höra samman med frågan om valmetod, hava de ej här upptagits till behandling.

Ej heller hava till behandling upptagits de möjligheter som finnas, att i den gällande metoden genom mindre ändringar avskaffa de värsta felen och olägenheterna.

Stockholm den 12 januari 1920.

Olof Stendahl.

inom lista: Exempel 1.

[illegible]

Platsfördelning

Anm. De på blanketten inskrivna siffrorna äro satta med *kursiv*.

inom lista: Exempel 2.

[illegible]

Lista N:o 1.

Platsfördelning

Plats N:o	Antal platser 4	Sammanräkning 1			Sammanräkning 2			
	Antal röster 1000	Antal sedlar			Antal röster			
	Valkvot VK 201	50 listan oförändrad			50 liströster, l-röster			
	N a m n	Separat-röster	VK--s	S:a röster för platsen	Från G & C överförda sedlar p ₁ röster	Summa s-röster	VK--s	S:a röster för platsen
(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5) (6)	(7)	(8)	(9)
	A	10			$10 \cdot 1$ 10 $100 \cdot 0.24$ 24			
	B	20			— —			
2	C	230		201	$\{120 \cdot 1 - 120\}$			
	D	100			$30 \cdot 1$ 30 —			
3	E	160			$160 \cdot 1$ 160 $20 \cdot 0.24$ 4	324		201
4	F	10			$5 \cdot 1$ 5 —			
1	G	420		201	$\{-205 \cdot 1 - 205\}$			

Summa röster 1000

$$\text{Faktor för p sedlar} = \frac{s - VK}{P_1} = \frac{219}{420 - 201} = 1,07 = 1$$

$$G \dots\dots\dots 205$$

$$\text{Faktor för p sedlar} = \frac{s - VK}{P_1} = \frac{29}{230 - 201} = 0,24$$

$$C \dots\dots\dots 120$$

$$\text{Faktor för p sedlar} = \frac{s - VK}{P_1} = \dots\dots\dots = 0, \dots\dots\dots$$

$$\dots\dots\dots$$

$$\text{Valkvoten VK} = \frac{\text{antal röster på listan}}{\text{antal platser} + 1} \text{ ökat till helt tal} = \frac{1000}{4 + 1} + 1 = 201$$

Anm De på blanketten inskrivna siffrorna äro satta med kursiv.

$$\text{Faktor} = \frac{s - VK}{P_1} = \frac{123}{324 - 201} = 0,75$$

$$E \dots\dots\dots 164$$

$$f = 0,75 \times 1 = 0,75$$

$$G E \quad f = 0,75 \times 0,24 = 0,18$$

$$C E \quad f = 0, \dots\dots\dots \times 0, \dots\dots\dots = 0, \dots\dots\dots$$

$$\dots\dots\dots f = 0, \dots\dots\dots \times 0, \dots\dots\dots = 0, \dots\dots\dots$$

$$\dots\dots\dots$$

inom lista: Exempel 3.

Sammanräkning 3			
Antal röster			
50 liströster, 1-röster			
Från G E & C E överförda sedlar på röster	Summa s-röster	VK—s	S:a röster för platsen
(5 a)	(6 a)	(7 a)	(8 a)
	44		94
			20
	130		130
$\{-160 \cdot 1 - 160\}$			
$\{-20 \cdot 0.24 - 4\}$			
$160 \cdot 0.75$ 120			
$20 \cdot 0.18$ 3	138		138

(Flera kolumner kunna efter behov tillsättas åt höger.)

$$\text{Faktor} = \frac{s - VK}{p_1} = \dots = 0, \dots$$

$$\mathbf{f} = 0, \dots \times 0, \dots = 0, \dots$$

$$\mathbf{f} = 0, \dots, \mathbf{f} \times 0, \dots = 0, \dots$$

$$\mathbf{f} = 0, \dots, \times 0, \dots, 0, \dots$$

$$f = 0, \dots, \times 0, \dots = 0, \dots$$

Lista N:o 1.

Platsfördelning inom

Plats N:o	Antal platser 4	Sammanräkning 1			Sammanräkning 2				
	Antal röster 1 000	Antal sedlar			Antal röster				
	Valkvot VK 201	430 listan oförändrad			430 liströster, l-röster				
	Namn	Separat-röster s-röster	VK-s	S:a röster för platsen	Från F överförda sedlar p ₁ röster	Summa s-röster	VK-s	S:a röster för platsen	
(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
2	<u>A</u>	50			50 · 0.09	4	54	147	<u>201</u>
3	<u>B</u>	22			20 · 0.09	1			
4	<u>C</u>	61			30 · 0.09	2			
	D	47			70 · 0.09	6			
	E	160			10 · 0.09	—			
1	<u>F</u>	220		<u>201</u>	{ — 200 · 1 — 200 }				
	G	10			20 · 0.09	1			

Summa röster: 1 000

$$\text{Faktor för p sedlar} = \frac{s - VK}{p_1} = \frac{19}{220 - 201} = 0,09$$

Faktor för p sedlar från namnet 200

$$\text{Faktor för p sedlar} = \frac{s - VK}{p_1} = \frac{19}{220 - 201} = 0,09$$

Faktor för p sedlar från namnet 200

$$\text{Faktor för p sedlar} = \frac{s - VK}{p_1} = \frac{19}{220 - 201} = 0,09$$

Faktor för p sedlar från namnet 200

$$\text{Faktor för p} = \frac{s - VK}{p_1} = \frac{19}{220 - 201} = 0,09$$

$$f = 0,09 \times 0,09 = 0,0081$$

$$f = 0,09 \times 0,09 = 0,0081$$

$$f = 0,09 \times 0,09 = 0,0081$$

$$f = 0,09 \times 0,09 = 0,0081$$

$$\text{Valkvoten VK} = \frac{\text{antal röster på listan}}{\text{antal platser} + 1} \text{ ökat till helt tal} = \frac{1000}{4 + 1} + 1 = 201$$

Anm. De på blanketten inskrivna siffrorna äro satta med kursiv.

Bilaga 4.

lista: Exempel 4: Normalexempel vid 50 % röstsplitring.

[illegible]